

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Вашук Олесі Петрівни на дисертацію Федорко Дмитра Євгеновича на тему: «Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань зі спеціальності 081 Право

Ступінь актуальності обраної теми

Проблематика питань незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні актуальна та вимагає постійного вдосконалення алгоритмів розслідування з боку теоретиків, базоване на практиках вчинення таких злочинів.

Автор з посиланням на першоджерело, підкреслює, що за останні роки спостерігається збільшення внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань кримінальних правопорушень передбачених ст. 246 Кримінального кодексу (КК) України, зокрема якщо у 2014 р. виявлено та зареєстровано 1030 кримінальних правопорушень, то у 2021 р. – 2965 (+ 252,4 %). За думкою дисертанта, основними причинами збільшення незаконної рубки є діяльність організованих злочинних груп, які оснащені новітніми технічними засобами; задоволення життєвих потреб місцевим населенням; поява великої кількості неконтрольованих приватних пилорам; корупція та зацікавленість службових осіб у незаконному контролі за лісовою сферою.

При цьому, автор дійшов до висновку, що показник закінчених кримінальних проваджень за ст. 246 КК України коливається в межах від 50 до 60 % при щорічному зростанні залишку кримінальних проваджень відповідної категорії, у яких не прийнято кінцевого процесуального рішення. Матеріали, зібрані в межах негласних процесуальних дій, використані як докази лише в 34,7 % проваджень, що загалом свідчить про недооцінку взаємодії або невміння якісного використання можливостей оперативного

забезпечення досудового розслідування. Автор підкреслює, що зазначена концептуальна неузгодженість перманентно виявляє існуючі прогалини і породжує нові проблеми законодавчого, відомчого (міжвідомчого) нормативно-правового й організаційного характеру, які на практиці вимагають невідкладного ефективного їх вирішення.

Враховуючи вищесказане, актуальність теми дисертаційного дослідження Федорка Дмитра Євгеновича, предметом якого є розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні, не викликає сумнівів.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Робота виконана у Національній академії внутрішніх справ в рамках відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126), Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 11 червня 2020 року № 454), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28) та на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 листопада 2020 року, протокол № 23).

Положення та висновки дисертації висвітлено в 9 наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, чотири тези наукових повідомлень на науково-практичних конференціях та круглому столі, методичні рекомендації апробовані у практичних підрозділах Національної поліції України.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Дисертація Федорка Дмитра Євгеновича є одним із перших в Україні комплексних досліджень теоретичних і практичних аспектів розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, у контексті сучасного стану кримінального процесуального законодавства та правоохоронної діяльності. Вперше розроблена концепція криміналістичної охорони лісового фонду України, яка ґрунтується на критичному опрацюванні положень криміналістики, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, кримінального права та кримінології, аналізі законодавства й правозастосовної практики різних правоохоронних інституцій й включає в себе методику розслідування як систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо виявлення і розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, проведення процесуальних дій, а також їх комплексів, спрямованість і послідовність яких залежать від ситуацій розслідування. Зокрема, вперше обґрунтовано наукові підходи до вирішення проблем оптимізації взаємодії оперативних підрозділів з іншими суб'єктами у протидії кримінальному обороту лісу і продуктів його переробки, шляхом спільного проведення огляду місць порубок, визначення складових частин механізму забезпечення системи обігу деревини, який повинен складатися із Єдиної державної системи електронного обліку деревини, обліку та маркування необробленої деревини до їх переробки або експорту, перевірки відповідності між даними товарно-супровідних документів і відомостями, що містяться в такій системі, про видані, діючі лісорубні квитки, а також кількість зрубаної, виготовленої, вивезеної лісопродукції. До того ж вперше, розроблено порядок збирання слідчим доказів незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу шляхом проведення

комплексу СРД (огляд, обшук, допит, призначення експертиз), НСРД, із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження.

Основні положення дисертаційного дослідження відображені в фахових виданнях України і іноземних країн, під час виступів на науково-практичних конференціях. Таке оприлюднення сприяло повноті викладу результатів дисертаційного дослідження. До того ж, автор запропонував напрацьовані положення дисертаційного дослідження для впровадження в практику.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Визначена автором, мета роботи, як то розроблення криміналістичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу визначила й відповідні завдання для її досягнення. В свою чергу, вирішення таких завдань сприяло **науковій обґрунтованості отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.** Належний аналіз процесуальних особливостей витребування та отримання документів, висновків ревізій та актів перевірок з метою підтвердження фактів протиправної діяльності лісових господарств, приватних пилорам, лісозаготівельних підприємств став запорукою формування відповідних рекомендацій. Автор чітко зазначив, що сформульовані висновки дисертаційного дослідження спрямовані на виконання наукового завдання в галузі криміналістичної методики й містять практичні рекомендації щодо збирання доказів у кримінальних провадженнях зазначеної категорії.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Автором в дисертаційному роботі було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, які застосовуються в юридичній

науці (історико-правовий – під час узагальнення стану наукових досліджень протидії кримінальним правопорушенням проти довкілля (підрозділ 1.1); діалектичний – дозволив розглянути усі питання теми в динаміці, виявити їхній взаємозв'язок і взаємозумовленість та сприяв розумінню об'єкта дослідження в частині поєднання науки та практичної діяльності відповідних уповноважених учасників кримінального провадження (розділи 2–3); формально-логічний (догматичний) – під час встановлення обсягу та змісту категорії криміналістична характеристика незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, її елементів, й обрання напрямів розслідування (підрозділи 1.2, 2.1); системно-структурний – з метою визначення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та побудови версій у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); логіко-юридичний – в межах залучення спеціаліста до розслідування, використання як доказів матеріалів отриманих за результатами проведення судових експертиз (підрозділи 3.1, 3.3); моделювання – у межах розкриття особливостей проведення СРД, НСРД, заходів забезпечення кримінального провадження (підрозділи 3.1, 3.2). Дисертант, застосував статистичний метод для аналізу вивчених матеріалів кримінальних проваджень, результатів анкетування (у розділах 1–3, додатки) та соціологічних (анкетування, інтерв'ювання, опитування) для вивчення думок практичних працівників, матеріалів слідчої та судової практики (розділи 1–3).

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження, за думкою дисертанта, полягає у формулюванні нових положень, вдосконаленні існуючих та можливості використання їх у:

законотворчій діяльності – шляхом запровадження змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства в частині діяльності органів досудового розслідування;

практичній діяльності органів досудового розслідування – у процесі розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, методичних розробок з питань розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, а також при проведенні занять у системі службової підготовки слідчих підрозділів (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 10 лютого 2022 р.);

освітньому процесі – під час підготовки навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій (акт Національної академії внутрішніх справ від 25 січня 2022 р.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Дисертаційна робота пана Федорка викладена українською мовою на 272 сторінках, із них основного тексту – 220 сторінок, список використаних джерел налічує 260 найменувань і займає 27 сторінок, додатки розміщено на 14 сторінках. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Анотація представляє ключові тези роботи з переліком публікацій автора за матеріалами дисертаційного дослідження, українською і англійською мовами.

Автор у вступі визначив об'єкт і предмет дослідження, обґрунтував актуальність вибраної теми дослідження та **зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, розкрив методи дослідження**, обґрунтував низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, окреслив **практичне значення одержаних результатів**.

У розділі 1 *«Теоретичні основи розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу»* визначено, що кримінальне правопорушення проти довкілля (екологічне кримінальне правопорушення) є суспільно-небезпечне, протиправне, винне діяння, що спрямоване на заподіяння шкоди навколишньому середовищу. Неконтрольована, протиправна та самовільна вирубка лісів наносить не тільки матеріальні, а й

непоправні екологічні збитки державі й суспільству. Охорона лісів від незаконних порубок або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу виходить на одне з перших завдань у світовому масштабі.

Дисертант дійшов до висновку, що на сьогодні стан наукової розробки проблем екологічної злочинності характеризується спрямованістю злочинних посягань на певний елемент навколишнього середовища, переважну більшість яких було проведено понад десять років тому, що не може повною мірою відобразити особливості сучасної злочинності у сфері довкілля, яка адаптується та трансформується, обирає нові форми й сфери діяльності, а також території свого поширення. Автор зазначає, що зважаючи на високу адаптивність такої злочинності до зовнішніх умов, стійкість, детермінуючі зв'язки з іншими видами злочинності, зокрема організованою, корупційною, рецидивною, лише на засадах постійного наукового пізнання можливе створення такого наукового базису, що об'єктивно відображатиме її сутність та особливості, запропонувати заходи протидії. Тим більше, судово-слідча практика відчуває потребу в сучасній методиці розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень спрямованій на підвищення ефективності кримінального провадження.

У розділі 2 «Початковий етап розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу». Автором встановлено, що незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу є протиправною діяльністю, яка охоплює значну кількість дій, які не завжди протиправні, проте отримання інформації про які дозволяє припустити, що окремі особи здійснюють готування чи вчинення кримінальних протиправних дій та мають намір на подальшу його реалізацію (84 %), зокрема погодження санітарних рубок та контроль здійснюють підприємства, установи і організації, що належать до сфери управління Держлісагентства, а також місцеві органи влади, як наслідок – ризики необґрунтованості проведення таких рубок, а також наявність корупційної складової під час

встановлення, оформлення та розгляду фактів незаконних рубок (місцева адміністрація – прокуратура – поліція – Держлісагенство, Держлісохорона – органи екологічного контролю (Держекоінспекція)).

Дисертаном визначено, що особливості обстановки на об'єктах (місцях) вчинення незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, зокрема: на таких об'єктах (місцях) обстановка постійно ускладнена масовою, організованою вирубкою лісу місцевим населенням; зосередження криміналітету у місцях незаконної порубки, перевезення, зберігання, збуту лісу сприяє вчиненню кримінальних правопорушень загальнокримінальної спрямованості у зв'язку з переділом ринку лісу та контролем над лісовими масивами (територіями). З урахування наявних сил і засобів, автором визначено три стани криміногенної обстановки на об'єктах (місцях) вчинення незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, які відрізняються між собою рівнем злочинності – від низького (контрольованого) до високого – складної криміногенної ситуації, яка вимагає залучення додаткових сил і засобів для її стабілізації.

Пан Федорко довів, що особливістю взаємодії під час розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу визначається потребою у створенні та забезпеченні процесуальної діяльності СОГ, забезпечення взаємодії у процесі провадження досудового розслідування та здійснення постійного взаємообміну інформацією (до складу СОГ входить слідчий, оперативний працівник, дільничний офіцер поліції, інспектор-криміналіст (технік-криміналіст), кінолог зі службовою собакою, а також залучаються керівники та працівники органу державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, лісового господарства).

Розділ 3 *«Проведення процесуальних дій під час розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу»*

присвячений дослідженню організації і тактики проведення слідчих (розшукових) дій і заходів забезпечення кримінального провадження, особливостям проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій, використанню спеціальних знань під час такого розслідування.

Автором встановлено, що на початковому етапі розслідування таких кримінальних правопорушень проводяться такі СРД як огляди (місця події, документів, транспортних засобів, пилорам, складів тощо), обшуки, допити (підозрюваного, потерпілих та свідків), а також тимчасовий доступ до речей і документів, витребування та отримання документів, висновків ревізій та актів перевірок (в порядку ч. 2 ст. 93 КПК України).

Дисертант визначив порядок виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації під час протидії незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу шляхом введення негласного апарату в організовану злочинну групу. Також зазначив, що необхідно призначати й нетрадиційні для незаконної рубки лісових насаджень експертизи, зокрема геологічну, земельно-технічну, дендрологічну. Остання на основі вивчення річних кілець деревини дозволяє встановити систематично близькі таксони за специфічною реакцією на кліматичні умови; місця та орієнтовану дату незаконної рубки; виявлення приналежності частин дерева до наявних зразків деревини, вилучених в ході ОМП (встановлення приналежності пня і зрізаного стовбура одному дереву).

Висновки сформовані відповідно до отриманих результатів, список використаних джерел складається з 260 джерел.

Таким чином, дисертація Федорка Дмитра Євгеновича, відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання розслідування незаконної порубки, незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження Федорка Дмитра Євгеновича розслідування незаконною порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні рекомендується для використання у діяльності правоохоронних органів, закладів вищої освіти, в наукових розробках наукових установ.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію пана Федорка, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. На стор. 53 автор зазначає, що «типові ознаки елементів механізму вчинення кримінального правопорушення конкретного різновиду, які є закономірними для вказаної категорії протиправних діянь і характеризуються повторюваністю та наявністю взаємозв'язків між собою». Проте, автором не розкривається сам механізм вчинення досліджуваних ним видів кримінальних правопорушень. Хоча автор на стор. 104 використовує цей термін.
2. На стор. 106 автор дійшов до такого висновку, як «Назване коло обставин, у першу чергу, зумовлене предметом доказування, передбаченим ст. 91 КПК України. У комплексі з криміналістичними ознаками протиправними діями передбаченими ст. 246 КК України вони становлять алгоритм слідчої діяльності за кожним кримінальним провадженням, відповідно до чого конкретизуються згідно з їх характерними

особливостями. Тобто, кожна із перерахованих обставин в свою чергу може бути деталізована залежно від особливостей конкретного провадження. Послідовність з'ясування вказаних обставин також залежить від особливостей конкретного провадження». Однак, суттєво збагатило б дисертаційне дослідження встановлення саме вузькопрофільних обставин щодо незаконної порубки, незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні.

3. На стор. 175-179 автор викладає матеріал з питань проведення допиту, зосереджуючись на допиті свідків, але наводить дані з опитування, в якому мова йде також й про підозрюваних (стор. 176-177). То мабуть, варто було б розкрити особливості допиту й щодо підозрюваних, враховуючи зміст анкетування.
4. На стор. 202 автор пише, що «З'ясування чималої кількості обставин під час розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, неможливе без використання спеціальних знань», що одразу викликає у читача очікування рекомендацій щодо обставин, коли має місце вчинення таких кримінальних правопорушень організованою злочинною групою. Проте надалі такі тези, - не знайшли належного висвітлення дисертантом. Що можливо, доцільним було б окремо й розкрити.
5. Суттєво цікавим є зазначення автором на стор. 216-217 сучасних технологічних та технічних засобів, проте їх варто було б більше розкрити відповідно до предмету дослідження.

Висловлені зауваження носять переважно уточнюючий характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження. Вони переслідують мету запросити пана Федорка до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблематики дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота пана Федорка є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Д.Є. Федорка на тему «Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні.

Дисертація Д.Є. Федорка на тему «Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Пост. КМУ №44 від 12.01.2022 р.),

а її автор – Федорко Дмитро Євгенович, на підставі захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри криміналістики
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

Олеся Вашук

Підпис О.Вашук засвідчую:

Перший проректор
НУ «Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор

Мінас АРАКЕЛЯН